

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

Integrace dětí různých národností v prostředí ZŠ

Vypracovala: Simona Cvetinová

Vedoucí práce: Mgr. Lukáš Laibrt

České Budějovice 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne 6.7.2022

Simona Cvetinová

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych chtěla upřímně poděkovat panu Mgr. Lukášovi Laibrtovi za cenné připomínky, ochotu a čas strávený nad touto prací. Dále bych své poděkování chtěla směřovat ke své rodině, která mě po celou dobu mého studia bezmezně podporovala.

ABSTRAKT

Stěžejním tématem této bakalářské práce je integrace dětí v prostředí běžné základní školy. Cílem práce je poskytnutí základní terminologie, co se integrace týče. Dále tato práce seznamuje s informacemi o problematice začleňování dětí do základních škol. Teoretická část bude rozdělena do několika tematických okruhů. V praktické části budou představeny výsledky kvalitativního výzkumného šetření. Zvolenou metodou sběru dat bude polostrukturovaný rozhovor. Práce vychází z dostupné literatury, internetových zdrojů a z výsledků kvantitativního výzkumu.

Klíčová slova: integrace, inkluze, základní škola, migrace, cizinec, pedagog

ABSTRACT

The main topic of this bachelor thesis is the integration of children in a regular primary school. The aim of this work is to provide basic terminology in terms of integration.

Furthermore, this work introduces information about the issue of inclusion of children in primary schools. The theoretical part will be divided into several thematic areas. The practical part will present the results of qualitative research. The chosen method of data collection will be a semi-structured interview. The work is based on available literature, Internet sources and the results of quantitative research.

Key words: integration, inclusion, primary school, migration, foreigner, pedagogue

OBSAH

ÚVOD	9
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍ TERMINOLOGIE	10
1.1 Integrace	10
1.1.1 Školská integrace.....	10
1.1.2 Pracovní integrace.....	10
1.1.3 Společenská (komunitní) integrace.....	11
1.2 Inkluze	11
1.3 Migrace.....	11
2. DOSTUPNÉ ÚDAJE	12
3. PORADENSKÝ SYSTÉM A JEHO ÚLOHA PŘI INTEGRACI	12
3.1 Poradenský systém v ČR.....	13
3.1.1 Školská poradenská zařízení.....	13
3.1.2 Školní poradenská pracoviště	13
3.1.3 Střediska výchovné péče.....	14
4. INTEGRACE DĚTÍ NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN	14
5. VZDĚLÁVÁNÍ CIZINCŮ NA ČESKÝCH ŠKOLÁCH	15
6. PROCES INTEGRACE	15
6.1 Role pedagoga.....	15
6.2 Příprava pedagoga	16

6.3	Příprava žáka	16
7.	JAZYKOVÉ PROBLÉMY	16
7.1	Zaměření na čtyři oblasti výuky jazyka	17
7.1.1	Fonetika.....	17
7.1.2	Morfologie.....	17
7.1.3	Lexikologie.....	18
7.1.4	Syntax.....	18
8.	PŘEKÁŽKY V INTEGRACI DĚTÍ DO ŠKOL	18
8.1	Jak překážkám předejít?.....	19
9.	PŘEDSUDEKY A STEREOTYPY TÝKAJÍCÍ SE ETNIK, NÁRODŮ A RAS.....	19
9.1	Předsudek.....	19
9.1.1	Definice slova předsudek v literatuře	20
9.2	Stereotyp.....	20
9.2.1	Definice slova stereotyp v literatuře.....	21
10.	NÁVRHY NA ZKVALITNĚNÍ ZAČLEŇOVÁNÍ DĚTÍ DO ČESKÝCH ŠKOL.....	22
11.	VLASTNÍ ZKUŠENOST	23
II.	PRAKTICKÁ ČÁST.....	25
12.	VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	25
12.1	Uvedení do metodologie výzkumu	25
12.2	Volba výzkumného přístupu a sběru dat	25
12.3	Výzkumný problém	25
12.4	Výzkumné otázky a očekávané výstupy	26

12.4.1	Dílčí výzkumné otázky	26
12.5	Představení výzkumného souboru.....	27
12.6	Rozhovory.....	27
12.6.1	Rozhovory s respondenty - učiteli.....	27
12.6.2	Rozhovory s respondenty - žáky	33
12.7	Vyhodnocení výzkumných otázek.....	37
13.	DISKUZE	39
ZÁVĚR	40
SEZNAM TIŠTĚNÉ LITERATURY	41
SEZNAM ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ	43
PŘÍLOHY	44

ÚVOD

Se zvyšujícím se počtem dětí různých národností na našich školách je třeba neopomíjet jejich integraci. Tato situace nastala nejen v důsledku vstupu České republiky do Evropské unie, ale také z důvodu, že Česká republika přestala být pouze tranzitní zemí pro cizince z východních zemí, ale stala se často zemí cílovou. A od letošního roku 2022 i z důvodu válečného konfliktu na Ukrajině.

Téma mé bakalářské práce jsem zvolila také z důvodu mé vlastní negativní zkušenosti před patnácti lety se začleněním do třídy, po nástupu do ZŠ. Mým cílem bylo vysledovat, zda se situace po tolika letech zlepšila, jak funguje na jiných základních školách a jaký postoj mají učitelé k žákům – cizincům.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části jsou vymezeny základní pojmy jako integrace, inkluze, migrace. V dalších kapitolách budou zahrnuty integrační procesy, překážky při začleňování a návrhy na zkvalitnění samotné integrace.

V praktické části budou představeny výsledky kvalitativního výzkumného šetření. Zvolenou metodou sběru dat je polostrukturovaný rozhovor, který proběhl s konkrétními jedinci, kterých se týká problematika spojená s integrací do ZŠ.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍ TERMINOLOGIE

1.1 Integrace

Slovo integrace má řadu významů – v oblasti speciální pedagogiky tento pojem chápeme jako „spolužití postižených a nepostižených při přijatelně nízké míře konfliktnosti vztahů těchto skupin“ (Jesenský, 1995).

Integrace je komplexní proces začlenění nově příchozích migrantů do sociální struktury hostitelské země. Jedná se o oboustranný adaptační průběh, který vyžaduje aktivní účast všech stran. Integrace cizinců je hlavní a nezbytnou podmínkou pro udržení sociální stability, sociální soudržnosti a ekonomického rozvoje v hostitelské zemi. Nedostatečná integrace může vést k vážným problémům pro většinu lidí a pro společnost jako celek včetně přistěhovalců (Šišková, 2008).

Inkluze zahrnuje přípravu dětí na formální školní docházku, tj. studenti se musí přizpůsobit a nepředpokládá se, že se školy přizpůsobí větší diverzitě dětí. Je postavena na respektu k rozmanitosti z hlediska pohlaví, národnosti, etnicity, jazykového původu, sociálního původu, výkonnostní úrovně nebo postižení (Lechta, 2010).

Integrační proces není podmínkou pouze ve školách. Můžeme jej rozdělit na několik typů:

1.1.1 Školská integrace

Jedná se o způsob začlenění např. tělesně postiženého dítěte, cizince. Znamená to vyučovat všechny žáky stejně v běžných školách, podle jejich věku.

1.1.2 Pracovní integrace

Zaměstnávání osob se změněnou pracovní schopností, projekty podporovaného zaměstnávání znevýhodněných osob apod.

1.1.3 Společenská (komunitní) integrace

Tato integrace souvisí s umožněním bezbariérového přístupu, bydlení a společenského prostředí. Jedná se o sociální pomoc a podporu samostatně nezávislého způsobu života osobám se zdravotním postižením či už tělesným nebo mentálním.

1.2 Inkluze

Termín Inkluze pochází z anglického Inclusion, což ve skutečnosti znamená zahrnovat, tedy v širším smyslu patřit k celku. Začlenění je více než jen optimalizovaná a rozšířená integrace. Podle této koncepce by všechny děti bez ohledu na míru postižení měly navštěvovat běžné vzdělávací programy (Hájková, V. a Strnadová, I. 2010).

„Je normální lišit se“ S tímto heslem přišel v roce 1993 německý spolkový prezident Richard von Weizsäcker s cílem integrovat různé lidi do tehdejší společnosti a umožnit jim účastnit se všech oblastí společenského života.

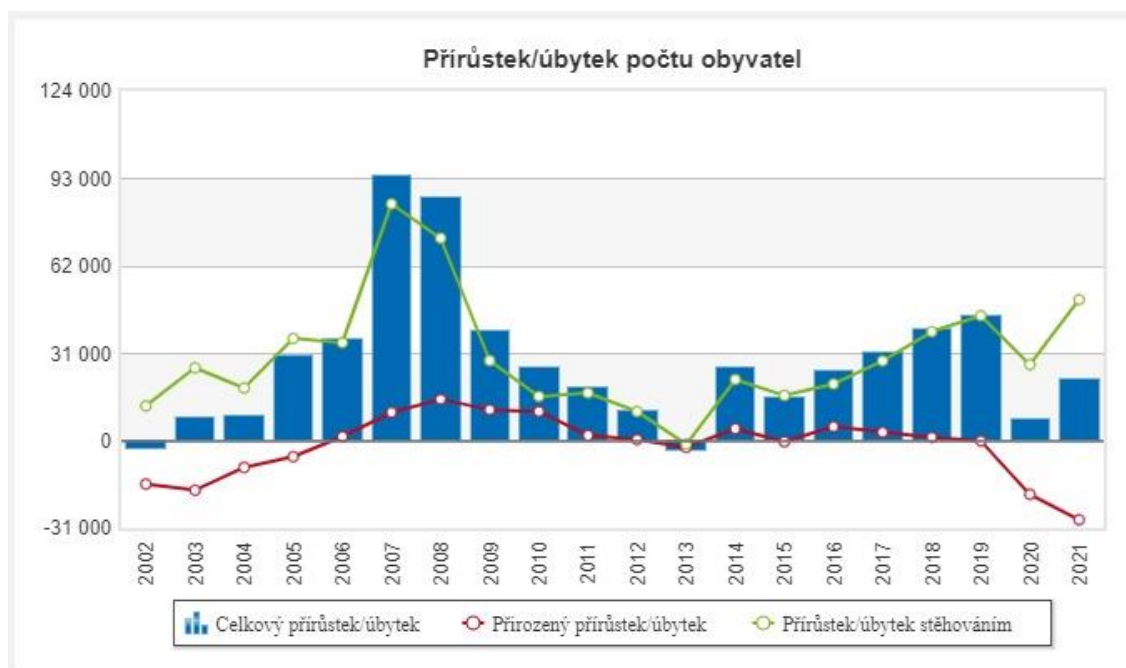
Anderliková (2014) popisuje inkluzi spíše jako rovnost jedinců bez zvažování pohledu normality. V tomto kontextu je rozmanitost považována za normální a místo toho jsou zde rozpoznány menší a větší rozdíly. Jednotlivci nemusí splňovat žádný standard, ale společnosti to dělají naopak a vytvářejí struktury ve kterých se každý jedinec může přizpůsobit podle svých možností a schopností a kolektivně přispívat k budování celku.

1.3 Migrace

Migraci, respektive lidskou migraci (human migration) interpretuje Matoušek jako stěhování obyvatel z jednoho regionu či země do jiného regionu či země. Z této definice nepřímo vyplývá, že se jedná o proces vnitrostátní i mezinárodní, tedy vnitřní a vnější z hlediska územní jednotky (Matoušek, 2003).

2. DOSTUPNÉ ÚDAJE

Podle Českého statistického úřadu měla k 31. březnu 2022 **10 519 913** obyvatel. (ČSÚ, 2022)

Zdroj: ČSÚ (2022)

Na tomto grafu z veřejně dostupné databáze lze vidět celkový přírůstek/úbytek v letech 2002 – 2020. Dále se zde nachází přirozený přírůstek/úbytek, který je založený na základě přirozené porodnosti a úmrtnosti. Nelze si nepovšimnout poklesu v roce 2013 z důvodů nízké porodnosti a vyšší úmrtnosti. Poslední křivka zelené barvy udává přírůstek a úbytek obyvatelstva stěhováním.

3. PORADENSKÝ SYSTÉM A JEHO ÚLOHA PŘI INTEGRACI

Za úspěchem integrace stojí podpora poradenských služeb, které jsou často potřeba. Poradenské služby jsou poskytovány zdarma dětem, studentům, zákonným zástupcům, školám a široké veřejnosti. Řídí se vyhláškou č. 72/2005 Sb. Podmínkou využití a poskytování služeb speciálně psychologického nebo pedagogického poradenství je poskytnutí informací o rozsahu, charakteru, době trvání, cílech a postupech navazující služby. Vždy na žádost žáka, zákonného zástupce žáka, školy nebo vzdělávacího zařízení. Kromě toho existuje písemný souhlas studenta nebo zákonného zástupce studenta.

„Upravený systém vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami, jehož legislativní podoba nabude účinnosti dnem 1. září 2016, posiluje roli a význam školského poradenského systému. Z tohoto důvodu došlo také na zákonné úrovni k určitým změnám v pojetí a procesu poskytování školských poradenských služeb. Nová zákonná úprava je obsažena zejména v §16 školského zákona“ (Katzová, 2016, s. 4).

3.1 Poradenský systém v ČR

3.1.1 Školská poradenská zařízení

- Pedagogicko – psychologická poradna (PPP)
- Speciálně pedagogické centrum (SPC)

Náležitosti pro poskytování poradenských služeb legislativně vymezuje vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

Školská poradenská zařízení, pedagogicko – psychologické poradny (PPP) a speciálně pedagogická centra (SPC), poskytují dětem se speciálními potřebami, jejich rodičům a škole diagnostické a poradenské služby. Zprostředkovávají také metodické a poradenské vedení učitelům, asistentům pedagoga. Dávají doporučení pro způsob a formy práce s žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Pro naše potřeby je seznam pedagogicko – psychologických poraden a speciálně pedagogických center (Uzlová, 2010).

Speciálně pedagogická centra nabízejí pomoc při vypracování individuálních vzdělávacích programů pro žáky. Rodičům a učitelům nabízejí k zapůjčení speciální pomůcky, učebnice a odbornou literaturu (Valenta, 2009).

3.1.2 Školní poradenská pracoviště

- Školní psycholog nebo speciální pedagog
- Výchovní poradce
- Školní metodik prevence

- Asistent speciálního pedagoga

Základní úroveň poradenského systému tvoří výchovní poradci ve školách. Ve většině případů se jedná o učitele se specializovaným absolventským vzděláním. Učitelé a rodiče je mohou požádat o pomoc při řešení konfliktů. Silnou stránkou poradce je znalost školního prostředí. Tito poradci tvoří jakéhosi prostředníka mezi školou a poradenskou strukturou.

3.1.3 Střediska výchovné péče

Centra řeší výchovnou problematiku a zaměřují se na prevenci rizikového chování. Jsou součástí školního zařízení. Jejich úkolem je pečovat o klienty s vážnými problémy s chováním. Tam, kde nestačí pomoc psycho – pedagogického centra nebo pedagogického výchovného poradce, je nezbytné středisko výchovné péče.

Psychologové poskytují psychoterapii, speciální pedagogové osobní péči a sociální pracovníci řeší problémy dětí z narušeného prostředí domova.

4. INTEGRACE DĚTÍ NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN

Navzdory tomu, že žijeme v 21. století a ve svobodné zemi, můžeme stále čelit odsuzování cizinců, zejména pak ve velkých městech, kde se nachází více přistěhovalců. Díky stereotypům se lidé naučili vidět a soudit lidi podle barvy pleti, vzhledu a takový člověk pro ně může představovat hrozbu. Člověk se poté může dostat do situace, kdy se může stát terčem posměchu či obětí šikany. Statut etnické menšiny je dnes v České republice přiznán následujícím dvanácti etnickým menšinám: Bulhaři, Chorvati, Maďaři, Němci, Poláci, Romové, Rusíni, Rusové, Řekové, Slováci, Srbové a Ukrajinci.

Česká republika patří mezi země, kde tradiční menšiny tvoří asi 5 % populace. Mezi tuto část populace patří jak menšiny, které jsou české společnosti velmi podobné, například barvou pleti i jazykem, tak i menšiny s jinou tradicí, jinou kulturou a dokonce antropologickým vzhledem. Do této struktury patří velká skupina Romů (Šišková 2008).

5. VZDĚLÁVÁNÍ CIZINCŮ NA ČESKÝCH ŠKOLÁCH

Vzdělávání patří mezi přirozené lidské potřeby. Každý člověk má právo na vzdělání. Toto tvrzení lze nalézt ustanovené v Listině práv a svobod. *„Česká republika se připojila k Úmluvě o právech dítěte, která je podle čl. 28 odst. 1 zavazuje činit základní vzdělání povinným a bezplatně dostupným pro všechny. Jakékoliv jednání ve vztahu k dítěti by se mělo řídit nejlepším zájmem dítěte a nemělo by mu nadřazovat zájmy rodičů, natožpak zájmy toho, kterého státu. Podpisem Úmluvy o právech dítěte se stát zavazuje, že bude respektovat a zabezpečovat práva stanovená Úmluvou, tedy v našem případě i právo na vzdělání, a to každému dítěti, bez jakékoliv diskriminace.“*

V dnešní době je mnoho lidí, kteří by rádi studovali v zahraničí. Tento nápad realizují především cizinci, kteří chtějí studovat vysokou školu a po studiích se vrací zpátky do své rodné země. Tento případ můžeme zařadit mezi nejčastější. Existují, ale i cizinci, kteří si místo/ zemi své školy nevybírají. Jsou to zejména žáci základních či středních škol. Pro ty platí zcela jiné podmínky přijetí než pro vysokoškolské studenty. Důležitou roli v této podobě přistěhování hrají věk dítěte, ve kterém se nachází, když se s rodiči přistěhují.

Vzdělávání v České republice, včetně vzdělávání cizinců, je upevněno především pod zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon).

Do roku 2005 byl v platnosti zákon, který neumožňoval vzdělávání nelegálních imigrantů, což bylo ale v rozporu s Úmluvou o právech dítěte, kde je zakotveno právo každého dítěte na základní vzdělání.

6. PROCES INTEGRACE

6.1 Role pedagoga

S nástupem žáka do školy se objevuje kromě dosud poznaných – rodič, prarodič, sourozenec i jiná autorita a tím je učitel/učitelka. Z obecného hlediska každý snadno dokáže posoudit, kdo tvoří kolektiv panující ve třídě. Jak žáky seznámí, jakou si

vybuduje autoritu, jaká pravidla si ve třídě nastaví, jak se budou řešit případné spory. To vše má na starosti třídní učitel.

Nesmí se ale opomenout, že k učitelské povinnosti patří také to, aby se postaral o začlenění nově žáka cizího původu. To se však nesmí zvrátit v pozornost pouze danému cizímu žákovi.

Úkolem pedagoga je především pak také příprava obou stran na vzájemnou integraci. Pedagog vede žáky ke kooperaci, vzájemné toleranci k rozdílným kulturám a především pak také k vybudování vzájemného respektu k hodnotám obou stran (Šišková, 2008).

6.2 Příprava pedagoga

Nutno podotknout, že integrace (zahraničních) žáků závisí nejen na učiteli českého jazyka, ale i na učitelích ostatních předmětů a dalších pracovnících školy. Učitelé se seznamují se sociokulturními podmínkami, ze kterých studenti přicházejí a s klasifikací a zařazením jejich mateřského jazyka. Tyto skutečnosti pomáhají pedagogům porozumět potřebám integrovaných studentů a lze se tak vyhnout mnoha problémům. Nabyté znalosti pak může učitel využít ve výuce.

6.3 Příprava žáka

Integrovaný žák by měl nejprve absolvovat vstupní kurz češtiny, který by mu měl poskytnout základní slovní zásobu, aby byl schopen porozumět pokynům pedagoga. Tento vstupní kurz by měl žáka naučit základy gramatiky, základy spisovné výslovnosti a psané podoby české jazyka.

Dále by se pak žák měl seznámit se zdejšími zvyklostmi jednání, které se mohou od kulturního prostředí, ze kterého přichází, lišit.

7. JAZYKOVÉ PROBLÉMY

Po nástupu do české školy by žák cizinec měl zvládnout základní vyjadřování v českém jazyce. Pro žáka je velmi podstatné, aby se naučil základní pojmy a fráze týkající se školního prostředí a ty poté sloužily k usnadnění v komunikaci mezi žákem, třídou a učitelem. Pedagog by se měl zaměřit na sledování jazykových problémů či bariér se kterými se nově příchozí žák potýká.

7.1 Zaměření na čtyři oblasti výuky jazyka

7.1.1 Fonetika

Naděžda Gjurová (2011) uvádí, že by se při komunikaci mělo dbát na správnou výslovnost a to jak expresivní (žákem produkovanou), tak pedagogovu, která je žákem vnímána a považována za správnou. Pedagog by měl dbát na správnou výslovnost zejména vokálů (konsonanty nejsou v textu nosné). Je zapotřebí mluvit spisovně, pomalejším tempem, zřetelně, dělat pomlky, tzn. dávat dítěti časový prostor pro vstřebání informace. Zmiňme i fakt, že na rodilé mluvčí působí cizincova správná výslovnost pozitivně, což může integraci výrazně napomoci. Naděžda Gjurová (2011) dále uvádí nejčastější chyby ve výslovnosti: nedodržování kvantity samohlásek, nedostatečné rozlišování palatálních a alveolárních souhlásek, obtíže při vyslovování palatál (ď, ť, ň). Pro Vietnamce, Japonce a Číňany je obtížné rozlišit hlásky r a l, o a u, b a p; pro Bulhary, Němce a Poláky h a ch. Číňanům a Vietnamcům činí problémy melodie českých vět.

Výslovnosti těch fonémů, jimiž se čeština liší od jazyka mateřského, je třeba věnovat zvláštní pozornost. Vhodný je pro cizince nácvik přízvukování, melodií vět tázacích, oznamovacích a rozkazovacích. Pokud cizinec zvládne v začátcích osvojování češtiny a její fonetickou stránku, přináší to snadnější pochopení morfologických a pravopisných jevů (Ludmila Zimová - Marie Čechová, 2003).

7.1.2 Morfologie

Z oblasti morfologie by si měl žák (cizinec) osvojit nejproduktivnější a nejfrekventovanější tvary jmen a sloves a to bez ohledu na spisovnost. Zde je prioritou poskytnutí žákovi (cizinci) prostředek k prostému dorozumívání. V další fázi by se měl učitel soustředit na to, aby si žák osvojil jednotlivé typy flexe a uměl k jejich vzorům přiřazovat jednotlivá slova. Žák (cizinec) na pokročilejší úrovni si pak osvojuje jevy, které cizincům obvykle činí potíže - vid, zvrtná slovesa (Ludmila Zimová - Marie Čechová, 2003).

7.1.3 Lexikologie

Žák by si měl v začátcích integrace osvojit frekventované a sémanticky nejnosnější slovní výrazy z běžně mluveného jazyka. Je třeba, aby se žák naučil chápat hojně užívané spojovací výrazy (a, i, nebo, protože, aby, že, když, který, jestli), předložky místní a časové (na, v, k, od, do, z), slovesa obecného významu, zájmena osobní, přivlastňovací a tázací, substantiva označující předměty a osoby z jeho prostředí, základní a řadové číslovky. Přínosným je, když se žák seznámí s konkrétními příklady tvoření nových slov. Jeli žákovi vysvětleno např. tvoření slov příponou -tel (učit - učitel), -ka (učitel - učitelka), pomáhá mu to chápat jazyk a dává mu to možnost této slovo tvorby aktivně užívat (Ludmila Zimová - Marie Čechová, 2003).

7.1.4 Syntax

Žák by se měl nejprve naučit skládat jednoduché věty, které vyjadřují jednoduché časové a místní okolnosti; věty s nejfrekventovanějšími vyjádřeními dějů, činností, stavů a vlastností. Vhodné je naučit ho formulovat otázku doplňkovou a zjišťovací; pomoci mu s pochopením variability slovosledu (Ludmila Zimová - Marie Čechová, 2003).

8. PŘEKÁŽKY V INTEGRACI DĚTÍ DO ŠKOL

Jednou z nejvýznamnějších překážek je výuka českého jazyka. Český jazyk spadá mezi západoslovanské jazyky a řadí se mezi velmi obtížné jazyky světa. Tento aspekt může ovlivnit řadu problémů se kterými se může žák (cizinec) stýkat. Proces učení se pro ni/ něj stává o to více stěžejním, dítě je odkázáno na samostudium. Řada pedagogů je mnohdy ochotná pomáhat rodině s výukou dítěte, ale to už je vůle pedagoga.

Další nelehká situace nastává v moment, kdy musí vedení školy či učitelský sbor stanovit, do jaké třídy (odpovídající žákovy znalostem) žáka zařadí. Běžnou aplikací je zařazení žáka do nižšího ročníku, než by ve skutečnosti věkově odpovídalo. (Zaznamenány byly i případy, kdy žáci byli přiřazeni i o 3-4 roky níže.)

Mezi další charakteristický problém lze zařadit nedostupnost informací či neinformovanost. Z pozice žáka jsou to např. informace o škole, možnostech školy,

případné kurzy výuky českého jazyka, vzdělávacích možností či následného výběru navazujícího studia.

Problematickou sekci tvoří i role rodičů. Jejich komunikace s dětmi je významná. Měli by tvořit oporu pro dítě, snažit se mu pomáhat, být s ním v obraze nýbrž se o jeho prospěch či studium zajímat. Setkáváme se ale i s případy z různých kultur, kdy výuku českého jazyka na výborné úrovni považují za zbytečnou. Jejich cílem totiž je děti posléze zapojit do rodinného podniku, kde postačí základní znalost češtiny.

Nelze opomenout, že je dítě v novém prostředí a nelze vyloučit únavu z poznávacích procesů nového jazyka, nových spolužáků, prostředí a učitelů.

8.1 Jak překážkám předejít?

Rodiče by měli být od začátku studia jejich dětí být oporou a jak již bylo zmíněno – měli by dbát na prospěch a pokud možno být jim nápomocní. Pokud oni sami český jazyk neovládají a neodvažují se dětem pomoci, je třeba vyhledat pomoc jinde.

Pokud to škola umožňuje je dalším možným řešením - asistent pedagoga. Tento asistent představuje individuální formu pomoci nejen žákovi cizinci ale i pedagogovi, který se nemůže věnovat celých čtyřicet pět minut pouze jemu. Asistentova úloha se skládá z činnosti jako např. pomoc při komunikaci se žáky a zákonnými zástupci, podpora žáka přizpůsobit se školnímu prostředí a pomoc při výuce a přípravě na výuku.

Je známo, že k integraci dětí cizinců je možnost využití školní družiny. Je to prostor, kde mají děti šanci využít navázání kontaktu s ostatními dětmi vrstevníky. Nalézt prostor pro komunikaci, která je za běžného vyučování velmi omezená. Pro pracovně vytížené rodiče je toto ideálním řešením. Rodiny by si své děti měly brát domů jen v případech, že mají prostor se jim věnovat (Kostelecká, 2013).

9. PŘEDSUDEKY A STEREOTYPY TÝKAJÍCÍ SE ETNIK, NÁRODŮ A RAS

9.1 Předsudek

Můžeme definovat přídavnými jmény jako je předpojatý, nabitý emocemi, názorově strnulý, nebo jako názor přijatý skupinou, či jedincem. Slovo je odvozeno z latinského praejudicium. Předsudek můžeme také označit jako formu postoje, nebo smýšlení bez

nepodloženého a nezhodnoceného úsudku vůči jednotlivci, či skupině. Zaujatý lze být pro i proti. Pokud má člověk předsudek, bude svůj názor obhajovat mnoha důvody. Etnický předsudek bývá ve většině důvodů odmítavý. Pokud lidé o někom smýšlí negativně, mohou vůči němu cítit odpor, obavy či averzi. Mnohdy pak dochází k použití slovního napadání, nebo dokonce i násilí (Novák, 2013).

Tito lidé budou své názory obhajovat negativními zkušenostmi např. s katolíky, nebo uprchlíky i přesto, že nemusí mít tato tvrzení podložena svou vlastní negativní zkušeností, která bych jejich názory a tvrzení podkládala. Často tyto předsudky sdílí lidé v širším okruhu či skupině, která si není vědoma jejich opodstatnění (Novák, 2013).

9.1.1 Definice slova předsudek v literatuře

Allport (2004, s. 38-40): „Předsudek je příznivý, či nepříznivý postoj vůči osobě anebo věci, který člověk zaujímá předem, bez opravdové zkušenosti nebo bez ohledu na ni.“

„Odmítavý až nepřátelský postoj vůči člověku, který patří do určité skupiny, jen proto, že do této skupiny patří, a má se tudíž za to, že má nežádoucí vlastnosti připisované této skupině.“

9.2 Stereotyp

Můžeme definovat jako stručné představy o osobách, skupinách, institucích, nebo věcech, přičemž tyto představy jsou přisuzovány všem jednotlivcům, které do dané skupiny patří. Jsou stereotypy, které jsou zažité celá léta a přetrvávají roky, jiné se s postupem času mění a vyvíjejí se spolu s námi.

Dále můžeme definovat tzv. autostereotypy, tzn. mínění či představy, které mají určité skupiny o sobě samých (např. Ostraváci, Pražáci), a tzv. heterostereotypy, tzn. mínění a představy, které mají určité skupiny o příslušnících skupin jiných (např. Pražáci o Ostravácích).

Vliv na překonávání zmíněných stereotypů má např. vzdělání, zkušenosti, naslouchání a dialog s druhým.

9.2.1 Definice slova stereotyp v literatuře

(Allport 2004: 215-216): „Stereotyp je příliš silné přesvědčení spojené s nějakou kategorií. Jeho funkce spočívá v tom, že má ospravedlnit (racionálně vysvětlit) naše chování a postoj vůči této kategorii.“

„Stereotyp plní funkci nástroje, který má za úkol ospravedlnit naše kategorické přijímání, či odmítání nějaké skupiny. Plní také funkci nástroje, který nám pomáhá třídít či vybírat, aby se naše vnímání a uvažování příliš nekomplikovalo.“

10. NÁVRHY NA ZKVALITNĚNÍ ZAČLEŇOVÁNÍ DĚTÍ DO ČESKÝCH ŠKOL

Během této práce jsem po přečtení odborné literatury a internetových zdrojů seskupila body, které jsou podstatné a měly by zkvalitnit samotné začlenění žáků cizinců.

- Individuální přístup ke každému dítěti.
- Co největší spolupráce s rodiči dětí.
- Výuka českého jazyka formou doučování - kurzy pro děti jiných národností.
- Pořádání rámcových aktiv pro podporu integrace dětí.
- Podpoření vztahů mezi žáky cizinci a ostatními spolužáky.
- Ideálně zajištění asistenta/asistentky.
- Slovní hodnocení dítěte v prvním pololetí z českého jazyka, případně dalších předmětů, kde je znalost českého jazyka limitující.
- Vhodné metody při vyučování (poznání úspěchu pro dítě jiné národnosti).
- Multikulturní vyučování.
- Účast učitelů na kurzech s multikulturní problematikou.

11.VLASTNÍ ZKUŠENOST

Můj příběh se začíná psát v roce 2005, kdy jsem nastoupila na základní školu. Dnes je to už 17 let a mne stále nepřestane udivovat, jak se to celé mohlo sehrát a jak někdo, kdo je na pozici pedagoga dokázal vystupovat tímto způsobem. Moje příjmení – Cvetinová je jedno velké téma po celý můj život. Někomu přijde naprosto normální neshledává na něm nic zvláštního, správně ho vysloví i napíše. Pak tady ale najdeme další část lidí, kterým naopak přijde hodně odlišné od všech českých příjmení, nedokáží ho vyslovit a natož napsat. Těžko říct, jak tomu vlastně je, protože jsem na to zvyklá a nemohu to hodnotit jinak než subjektivně. Důvodem mého příjmení je to, že moje matka Bulharka se provdala za mého otce Bulhara. Přestěhovali se do Čech za příbuznými a já se v České republice narodila o rok později.

Má zkušenost se začíná odehrávat zhruba dva měsíce po nástupu do základní školy. Moje třídní učitelka po nástupu zjistila, že vyčnívám svým příjmením a to se jí zřejmě nelíbilo a svůj pohled na mou osobu chtěla přenést i na ostatní žáky, jejich rodiče a zbylé pedagogy na škole. První náznaky něčeho podezřelého nastaly, když jsem byla jeden den za běžného vyučování vyslána spolu s asistentkou a její žákyní (také z mé třídy) se speciálními potřebami do tělocvičny. Kde jsme se všechny tři měly posadit a rozebírat vánoční svátky a to jak se na tento čas těšíme. Už si přesně nedokáží vybavit, jak dlouho jsem tam byla, ale vzpomínám si, že to bylo okolo třiceti minut. Mezitím, co jsem řešila svátky vánoční, moje třídní učitelka spolu s dvaceti dětmi ve věku šesti/ sedmi let předávala informace dětem o to, jak jsem jiná, protože moji rodiče pochází z Bulharska. Že je to v podstatě handicap, že neumím česky a nikdy ani umět nebudu. Toto tvrzení mělo ale daleko od pravdy. Spolužáci dostali zákaz, aby mi něco z toho, o čem hovořili mimo mou přítomnost, prozradili. Naštěstí jsem ale měla ve třídě nelepší kamarádku, se kterou jsem se znala už od školky a ta mi vše vyzradila. Zpočátku jsem ani nevěděla, jak na to mám reagovat a co si vlastně mám myslet, když je Vám šest let a někdo o vás jiným dětem říká, že jste jiný/á, protože Vaši rodiče nepochází z Česka. Zachovala jsem chladnou hlavu a vše jsem sdělila rodičům po několika dnech. Rodiče jednali okamžitě a všechno si s paní učitelkou vyřídili. Paní učitelka nečekala, že se něco z toho dozvím a už vůbec ne, že se dostaví moji rodiče k paní učitelce osobně. Celou situaci popírala a nepřiznala nic z toho, co řekla. Následující dva roky jsem s ní vydržela

a pak jsem přestoupila na jazykovou budovu, kde jsem dostala jinou třídní učitelku. Situace se zlepšila, ale i tak to po celou dobu základní školy to bylo zvláštní období.

Z malé holčičky, co se těšila do školy vyrostla obrněná slečna, co se těšila až absolvuje a opustí základní školu. Tak se tak stalo. Ač panovaly mírné obavy, že mne potká na střední škole znovu to samé, tak se tak nestalo. Po celé čtyři roky to žádný z vyučujících nevěděl a když už ano, tak mne naopak pochválil a prý tiše záviděl. Já jsem za tuto zkušenost nesmírně vděčná, protože mi to dalo přesně to, co mělo. Při pomýšlení na tuto zkušenost se mi v hlavě honily myšlenky, že pokud se dostanu někdy do pedagogické sféry, tak přesně takto nebudu při integraci nového žáka postupovat. Ke všem dětem stejný přístup, všechny hodnotit stejným způsobem, nikomu neubližovat a snažit se mu namluvit, že je něco míň než ostatní. Mít respekt ke všem dětem a připravit je na život – je můj cíl.

Má zkušenost je jedním z důvodů, proč jsem si zvolila toto téma. Ráda bych ho rozšířila mezi co nejvíce lidí a ukázala všem, co mají obavy, že nejsou jiní a že jejich obavy jsou zbytečné. Každý jsme něčím originální a každý vynikáme v něčem jiném a je jedno, zda pocházíme z Evropy, Asie nebo z vedlejší vesnice. Každý má stejné právo studovat.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

12. VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

12.1 Uvedení do metodologie výzkumu

Pro tuto praktickou část byla zvolena metoda sběru dat od samotných respondentů. Výzkum byl proveden formou rozhovorů s jednotlivými jedinci. První polovinu tvořily učitelky žáků cizinců a druhou žáci cizinci jeden či dva roky po absolvování základní školy. Výzkum byl proveden v Jihočeském kraji. Rozhodla jsem se navštívit tři různé základní školy z nichž a v každé jsem se setkala s rozdílnými pedagogy. V prvním případě se jednalo o mladou paní učitelku čerstvě po vysoké škole, která se začíná v pedagogické sféře teprve orientovat.

12.2 Volba výzkumného přístupu a sběru dat

S ohledem na výzkumný cíl jsem zvolila kvalitativní přístup, který umožňuje podle Švaříčka a Šedové (2017) zkoumat problémy ve známém prostředí, jehož cílem je vytvořit si souhrnný obraz těchto jevů. Výzkumník by měl pomocí mnoha postupů a technik rozeznat, jak jedinci rozumí, prožívají a vytvářejí sociální skutečnost.

„Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu“ (Švaříček, Šedová, 2007).

12.3 Výzkumný problém

Stále častěji dochází do českých škol migranti, kteří ovládají pouze svůj rodný jazyk. Tato situace je pro ně velmi obtížná, protože mají veliké potíže s porozuměním pokynů učitelů, vyjádřením svých potřeb, navázání vztahů a kontaktu a celkovou adaptací do nového prostředí. U mnohých z nich jde navíc o první zkušenost s odloučením od rodičů, rodiny a blízkých, což celou situaci výrazně ztěžuje.

12.4 Výzkumné otázky a očekávané výstupy

Cílem této praktické práce a výzkumného šetření bylo zjistit, jak v dnešní době probíhá integrace cizinců do českých základních škol. Jaký mají učitelé postoj a postup při začleňování nových žáků cizinců. Dále pak, jak vnímají studenti (cizinci) svou integraci s odstupem času. Zda žáci zažívají podobné zkušenosti a situace, kterými jsem si musela projít já osobně, nebo zda se situace a celkové vnímání této problematiky zlepšuje. Hlavní výzkumná otázka bakalářské práce zní: **„Jakým způsobem probíhá v dnešní době integrace cizinců do českých základních škol?“**

Jelikož se jedná o obecnou otázku, zvolila jsem si další dílčí výzkumné otázky, aby byly zjištěné informace komplexního charakteru. Dílčí výzkumné otázky se zaměřují na vybraná témata z teoretické části této bakalářské práce, jako je například doba integrace, přístup pedagogů, problémy při integraci a přijetí nového žáka kolektivem třídy.

12.4.1 Dílčí výzkumné otázky

- **Jak vnímají studenti (cizinci) svou integraci po absolvování české základní školy?**

Předpokládám, že v dnešní době je situace s integrací žáků cizinců odlišná oproti mé zkušenosti.

- **Jak třídní kolektiv přijal nově příchozí žáky a studenty?**

Myslím si, že se kolektiv žáků rozdělí na několik skupin, kdy např. jedna skupina žáků bude zvědavá, další naopak situaci nebude řešit a další skupina bude chtít být novému žákovi nápomocná.

- **Jaký postup a postoj má učitel k novému studentovi (cizinci), který se snaží začlenit do kolektivu třídy?**

Věřím, že si učitel zachová profesionální přístup k novému žákovi a začlenění se uskuteční bez větších komplikací.

12.5 Představení výzkumného souboru

Učitelé		Žáci	
Jana	27 let	Loan	17 let
	Po vysoké škole nástup ihned na pozici pedagožky.		Vietnamec
Eva	56 let	Alexandra	16 let
	Pedagožka s dvaceti pěti letou praxí.		Ukrajinka
Pavλίna	47 let	Deniz	17 let
	Pedagogická praxe více než dvacet let.		Turek

12.6 Rozhovory

12.6.1 Rozhovory s respondenty - učiteli

Učitel	
Jméno	Jana
Praxe	2 roky
Třída	sedmá

1. Kolik dětí odlišných etnických skupin navštěvuje 2. stupeň Vaší školy?

Naši školu navštěvují momentálně tři cizinci. Ukrajinec, vietnamec a ruska.

2. Jaké byly první Vaše pocity z přijetí nového žáka do Vaší třídy/školy? Převažovaly obavy, či pocity pohody?

Obavami bych to úplně nenazvala. Žáci jsou v naší škole od prvního stupně, takže jejich jazykové dovednosti jsou již na dobré úrovni a vlastně jsou již v tuto chvíli začleněny do kolektivu třídy.

3. Měla jste zkušenosti s integrováním dětí cizinců již dříve nebo to byla Vaše první zkušenost?

Toto je má první zkušenost. Cizince, který by nastupoval rovnou na druhý stupeň jsme v naší škole ještě neměli, takže z tohoto pohledu je pro mne tato situace daleko jednodušší.

4. Setkala jste se situací, že do Vaší školy nastoupil žák, který, neuměl (nebo téměř neuměl vůbec česky? Pokud ano, jak jste situaci řešili?

S touto situací jsem se na naší škole ještě nesetkala.

5. Získala jste ze strany vedení výukové materiály (odborná literatura, dokumenty) pro integraci ve vaší třídě?

Ve škole máme k dispozici všechnu potřebnou literaturu týkající se integrace a začlenění žáku cizích národností.

6. Jak žáci přijali nového žáka do kolektivu?

Přesto, že jsem žáky na prvním stupni neučila, tak od mých kolegů vím, že všichni studenti ve třídě k nim byli velice ohleduplní. Nikdo nebyl nepřátelský, naopak byla ze strany žáku snaha pomoci. Ve třídě panovali kamarádské vztahy a žáci byli velmi empatičtí.

7. Jakým způsobem jste žákům vysvětlovala příchod nového žáka?

Osobní zkušenost s touto situací nemám, ale od kolegyně vím, že po milém představení a přivítání nového žáka, který nastupoval do třetí třídy následovalo stručné vysvětlení studentům proč a odkud se nový žák přistěhoval. Žáci celou věc pochopili a dobře přijali.

8. Shledáváte něco, co Vás kladně překvapilo?

Mile mě překvapila reakce studentů, kteří žáky velice ochotně přijali. Neprojevovaly nepřátelské pocity a vyvíjeli snahu pomoci.

9. Na jaké problémy jste narazili při integraci žáka jiné národnosti?

Nevím, zda se to dá nazvat problémy, protože k našemu překvapení probíhala integrace až překvapivě hladce. Setkali jsme se s tím, že někteří žáci měli zpočátku tendenci posmívat se studentů kvůli jejich jazykovým dovednostem, či přízvuku, ale tato věc poměrně rychle odezněla.

10. Jak pomáhá učitel dítěti integraci zvládnout?

S cizinci jsme se všichni snažili jednat tak, aby měli pocit že do třídy od samého počátku zapadají a nepracovali jsme s nimi nijak zvlášť odlišně. Při hodinách českého jazyka bylo samozřejmě zapotřebí vyvinout daleko více úsilí než při výuce českých žáků, protože jim dělala problém zejména diakritika, slovosled, atd., ale žáci byli velmi učenliví a snaživí.

Učitel	
Jméno	Eva
Praxe	více než 25 let
Třída	devátá

1. Kolik dětí odlišných etnických skupin navštěvuje 2. stupeň Vaší školy?

Do naší školy dochází aktuálně 5 cizinců z nichž tři chodí na první stupeň a dva na druhý stupeň. Jedná se o ukrajince, vietnamce a turka.

2. Jaké byly první Vaše pocity z přijetí nového žáka do Vaší třídy/školy? Převažovaly obavy, či pocity pohody?

U žáku prvního stupně jsme neměli takové obavy jako u žáků druhého stupně. Žáci prvního stupně jsou daleko tolerantnější, protože ještě nejsou v problémovém pubertálním věku. Na druhém stupni jsme měli obavu ze začlenění nového tureckého žáka do kolektivu, protože nedisponoval jazykovými dovednostmi, je jiné barvy pleti, kultury a náboženství.

3. Měla jste zkušenosti s integrováním dětí cizinců již dříve nebo to byla Vaše první zkušenost?

Pár cizinců naší školou již prošlo, takže tato situace pro mne nebyla novou. Myslím, že s mou letitou praxi pedagoga dokáží rozpoznat potřeby nových studentů, kterým se snažím být v maximální možné míře nápomocna.

4. Setkala jste se situací, že do Vaší školy nastoupil žák, který, neuměl (nebo téměř neuměl vůbec česky)? Pokud ano, jak jste situaci řešili?

Ano. Nový turecký žák, který se do Česka přistěhoval s rodiči za příbuznými neuměl mluvit ani psát. Žák absolvoval základní kurz českého jazyka a komunikace s ním byla velice problematická. Věděli jsme, že nějakou dobu bude trvat, než přijme nové prostředí a všechny změny, které se v jeho životě odehráli. Žák byl velmi pozitivní, chytrý a učenlivý. Zpočátku jsme se mu věnovali individuálně a nad rámec standardní výuky, aby se zkrátila doba, než bude schopen komunikovat alespoň na základní úrovni se svým okolím.

5. Získala jste ze strany vedení výukové materiály (odborná literatura, dokumenty) pro integraci ve vaší třídě?

Škola disponuje potřebnou literaturou, kterou mám v případě nouze k dispozici, ale problémy, které nastanou řeším spíše s citem pro věc na základě letité praxe.

6. Jak žáci přijali nového žáka do kolektivu?

Zpočátku byli žáci velmi empatičtí a k novému žákovi se chovali slušně, protože neznali jeho osobnost a povahu. Po nástupu do školy bylo s žákem těžké komunikovat, protože nedisponoval jazykovými znalostmi a tak byl zamklý, trochu vyděšený a přesto stále pozitivní. Docházelo k různým posměškům a škatulkování. Přistupovali jsme k tomu velmi zodpovědně a žákům se snažili věci lidsky vysvětlit a hlavně s nimi o všech těchto věcech mluvit. Nikdy nedocházelo ke slovnímu napadání, nebo horším situacím. Jak nový žák začínal postupně lépe komunikovat a projevoval se v kolektivu, tyto problémy začaly odeznívat.

7. Jakým způsobem jste žákům vysvětlila příchod nového žáka?

Nejprve jsme studentům dopředu oznámili, že mezi ně přibude nový žák, který není z české republiky. Vysvětlili jsme jim důvody proč a s kým se stěhuje ze své země do Česka a nechali jsme jim prostor pro jejich otázky. Následně jsme žáka uvedli do třídy, představili a všele přivítali.

8. Shledáváte něco, co Vás kladně překvapilo?

Ano. Velice mě překvapil přístup nového studenta, který zde neměl jediného kamaráda a známého, pouze své rodiče a příbuzné za kterými se stěhoval. Byl velmi snaživý, proaktivní a všichni jsme ve finále byli překvapeni za jak krátkou dobu se naučil komunikovat českým jazykem alespoň na základní úrovni. Kolektiv nového žáka postupně přijmul a on si našel nové kamarády.

9. Na jaké problémy jste narazili při integraci žáka jiné národnosti?

Hlavní a nejvýznamnější problém byla jazyková indispozice po nástupu do školy. Komunikace byla velmi obtížná a zdlouhavá.

10. Jak pomáhá učitel dítěti integraci zvládnout?

Učitel na základní škole je v uvozovkách druhým rodičem dítěte. Musí žákovi naslouchat, snažit se rozpoznat jeho potřeby a problémy a ty řešit. O to víc je toto důležité v tomto pro něj velice těžkém období při jeho integraci a začlenění se do kolektivu školy a třídy.

Učitel	
Jméno	Pavλίna
Praxe	více než 20 let
Třída	sedmá

1. Kolik dětí odlišných etnických skupin navštěvuje 2. stupeň Vaší školy?

Druhý stupeň naší malé základní školy navštěvuje jeden cizinec, je to vietnamec.

2. Jaké byly první Vaše pocity z přijetí nového žáka do Vaší třídy/školy? Převažovaly obavy, či pocity pohody?

Vzhledem k tomu, že integrující se žák uměl poměrně dobře anglicky a naši pedagogové také, neměli jsme strach z toho, že bude výrazný problém v komunikaci. Vietnamci jsou obecně vnímáni jako chytří a pracovití lidé, proto jsme věřili, že učení jazyka novému studentovi půjde rychle, navíc tatínek češtinu ovládal velmi dobře. Malé obavy panovaly z přijetí žáka kolektivem třídy.

3. Měla jste zkušenosti s integrováním dětí cizinců již dříve nebo to byla Vaše první zkušenost?

Ano, už jsme na naší škole měli cizince a byl to rovněž vietnamec.

4. Setkala jste se situací, že do Vaší školy nastoupil žák, který, neuměl (nebo téměř neuměl vůbec česky)? Pokud ano, jak jste situaci řešili?

Ano. Ve všech případech, které jsme na naší škole doposud měli jsme se studenty vždycky dokázali domluvit anglicky, a tak byla komunikace s nimi o poznání snazší, než kdyby neuměli ani anglicky.

5. Získala jste ze strany vedení výukové materiály (odborná literatura, dokumenty) pro integraci ve vaší třídě?

Ve škole nemáme konkrétní literaturu k dispozici, ale věřím, že pokud by vznikla situace, kdy by pedagogové museli z těchto materiálů čerpat a doplňovat své znalosti, vedení by nám tyto dokumenty obratem poskytlo. Doposud tato potřeba nenastala.

6. Jak žáci přijali nového žáka do kolektivu?

Myslím si, že vietnamci jsou obecně mezi českou populací vnímáni vcelku pozitivně a tak tato adaptace probíhala dá se říci bez problémů. Studenti mezi sebou zprvu mohli komunikovat anglicky, což bylo obrovské plus jak pro nového žáka, tak pro ostatní žáky třídy. Ti si touto komunikací cvičili své dovednosti získané v hodinách angličtiny.

7. Jakým způsobem jste žákům vysvětlovala příchod nového žáka?

Nového žáka jsme před studenty řádně představili, on sám pronesl před třídou prvních pár slov anglicky. Další detailní vysvětlování nebylo potřeba.

8. Shledáváte něco, co Vás kladně překvapilo?

Překvapila mne ochota a zájem některých studentů, kteří novému žákovi pomáhali s českým jazykem a dalšími školními povinnostmi a úkoly.

9. Na jaké problémy jste narazili při integraci žáka jiné národnosti?

Adaptace žáka probíhala bez větších komplikací.

10. Jak pomáhá učitel dítěti integraci zvládnout?

Všichni pedagogové v naší škole jsme se snažili vyslyšet všechny potřeby, které nový žák měl a pomoci mu při řešení pro nej obtížných situací a školních úkolů, které byly pro české studenty běžně zvládnutelné.

12.6.2 Rozhovory s respondenty – žáky

Student	
Jméno	Loan
Věk	17 let
Národnost	Vietnamec

1. Kolik Vám bylo, když jste nastoupil do nové základní školy?

Bylo mi 8let.

2. Z jaké země jste se do České republiky přistěhoval, přistěhoval jste se sám, nebo s rodiči?

Přistěhovali jsme se z Vietnamu spolu s rodiči za našimi příbuznými, kteří v České republice bydleli.

3. Měl jste strach, obavy z přijetí do kolektivu mezi nové žáky?

Ano, měl jsem obavy, ale naštěstí kolektiv ve třídě byl velmi přátelský a spousta žáků mi pomáhala s mými úkoly a školními povinnostmi.

4. Za jak dlouho jste byl schopný ovládat základy českého jazyka?

Základní slova a pokyny jsem ovládal asi dva měsíce po nástupu do školy.

5. Byli Vám rodiče při výuce nápomocni nebo jste byl odkázaný sám na sebe?

Bohužel jsem byl odkázaný sám na sebe a trochu na své příbuzné, protože rodiče, kteří se spolu se mnou přistěhovali do České republiky neuměli vůbec česky. Naštěstí můj strýc a teta v České republice již žili, takže česky uměli a dokázali mi občas vypomoct, když bylo úplně nejhůře.

6. Jak dlouho cca trvala Vaše adaptace na české podmínky?

Myslím si, že přibližně rok. Museli jsme si zvykat na nové prostředí, novou školu, nové zvyky a jinou kulturu.

7. Myslíte si, že jste se přizpůsobil za krátkou dobu?

Dělal jsem, co bylo v mých silách, abych se alespoň základy českého jazyka naučil co nejdříve a mohl tak zapadnout do školního kolektivu a běžného života.

8. Jak je podle Vás náročná výuka českého jazyka? (od 1 do 10, 10 – nejtěžší)

Český jazyk hodnotím jako velmi obtížný, měkké a tvrdé i, slovosled a diakritika, všechny tyto věci mi dělají dodnes problémy. Na stupnici 1-10 bych uvedl číslo 9.

9. Co shledáváte na této zkušenosti ať už negativně, či pozitivně?

Bylo to pro mne náročné, zvládnout všechny změny, které se odehráli v mém životě najednou, změnu prostředí, školu, atd. S odstupem času ale mohu zhodnotit, že mi to dalo spoustu nových přátel se kterými jsem navázal kamarádský vztah už na základní škole, kdy mi pomáhali např. s domácími úkoly a to hodnotím jako pozitivum.

10. Udržujete vztahy s ostatními spolužáky i po absolvování základní školy?

Ano. S některými spolužáky jsme šli na stejnou střední školu, takže s nimi jsem v pravidelném kontaktu. S těmi, kteří šli na jinou střední školu nejsme v tak pravidelném kontaktu, ale stále se stýkáme.

Student	
Jméno	Alexandra
Věk	16 let
Národnost	Ukrajinka

1. Kolik Vám bylo, když jste nastoupila do nové základní školy?

Bylo mi 13 let.

2. Z jaké země jste se do České republiky přistěhovala, přistěhovala jste se sama, nebo s rodiči?

Přistěhovali jsme se z Ukrajiny s matkou za mým otcem, který zde již nějakou dobu pracoval.

3. Měla jste strach, obavy z přijetí do kolektivu mezi nové žáky?

Ano, měla jsem obavy. Měla jsem obavy z toho, jací budou spolužáci, jak se ke mně budou chovat učitelé a jestli mě třída přijme.

4. Za jak dlouho jste byla schopna ovládat základy českého jazyka?

Myslím, že mi to trvalo přibližně čtvrt roku.

5. Byli Vám rodiče při výuce nápomocni nebo jste byla odkázána sama na sebe?

Byla jsem odkázána sama na sebe a na svého otce, který česky už poměrně dobře uměl, takže mi dokázal pomoci. Samozřejmě jsme se všichni doma společně učili základní slovní zásobu, protože i moje matka se potřebovala naučit alespoň základy, aby si zde mohla najít práci.

6. Jak dlouho cca trvala Vaše adaptace na české podmínky?

Můj otec byl již adaptovaný, což nám velmi pomohlo. Nevím, jak přesně dlouho, ale řekla bych něco mezi půl rokem a rokem.

7. Myslíte si, že jste se přizpůsobila za krátkou dobu?

Protože jsme se všichni doma společně učili český jazyk, pomohlo to podle mě ke zkrácení doby. Pokud bych se učila sama, určitě by mi to trvalo daleko déle. Nevím, jestli jsem se přizpůsobila za krátkou dobu a jak dlouho to trvá ostatním, ale velice jsme se na tom snažili pracovat.

8. Jak je podle Vás náročná výuka českého jazyka? (od 1 do 10, 10 – nejtěžší)

Čeština je podle mého názoru jeden z nejobtížnějších jazyků pro cizince, takže bych dala 8, nebo 9. Jak z hlediska psaní, tak i výslovnosti. Například písmeno „Ř“ a další.

9. Co shledáváte na této zkušenosti ať už negativně, či pozitivně?

Pozitivně hodnotím to, že díky této změně má celá naše rodina daleko vyšší životní úroveň, než tomu bylo na Ukrajině. Poznala jsem hodně nových kamarádů a naučila jsem se další jazyk. Negativně hodnotím to, že jsem musela opustit město a zemi ve které jsem se narodila a kde jsem od malička měla své kamarády.

10. Udržujete vztahy s ostatními spolužáky i po absolvování základní školy?

Bohužel jsme se kvůli otcovo práci po základní škole stěhovali do jiného města, takže se mými bývalými spolužáky se moc nestýkám. Jsem s nimi v kontaktu přes sociální sítě a občas si píšeme.

Student	
Jméno	Deniz
Věk	17 let
Národnost	Turek

1. Kolik Vám bylo, když jste nastoupil do nové základní školy?

Bylo mi 10 let.

2. Z jaké země jste se do České republiky přistěhoval, přistěhoval jste se sám nebo s rodiči?

Přistěhovali jsme se z Turecka s rodiči, ale mezi tím jsme ještě nějakou dobu bydleli v Německu, kde byli naši příbuzní.

3. Měl jste strach, obavy z přijetí do kolektivu mezi nové žáky?

Samozřejmě jsem strach měl. Měl jsem strach, protože jsme tmavší barvy pleti, zda budu nějakým způsobem škatulkován, nebo šikanován, zda se mi budou děti smát.

4. Za jak dlouho jste byl schopný ovládat základy českého jazyka?

Mohli to být tak dva měsíce, nebo čtvrt roku. Poté už jsem rozuměl základním pokynům a měl nejzákladnější slovní zásobu.

5. Byli Vám rodiče při výuce nápomocni nebo jste byl odkázaný sám na sebe?

Mí rodiče plánovali stěhování z Německa do Čech, takže už jsme se postupně všichni začínali učit česky v Německu. Taťka uměl česky asi nejlépe, protože jsem nějakou dobu dojížděl, takže mi v kritických situacích dokázal pomoci.

6. Jak dlouho cca trvala Vaše adaptace na české podmínky?

Myslím si, že nejvíc kritický byl první půl rok. Nějakou dobu jsme žili v Německu, takže to nebyl „skok“ přímo z Turecka do České republiky. To nám taky podle mě pomohlo.

7. Myslíte si, že jste se přizpůsobil za krátkou dobu?

Myslím si, že relativně ano. Byli jsme částečně přizpůsobeni na Německo, které je velmi podobná země, takže nám adaptace netrvala tak dlouho.

8. Jak je podle Vás náročná výuka českého jazyka? (od 1 do 10, 10 – nejtěžší)

Velmi náročná – 9.

9. Co shledáváte na této zkušenosti ať už negativně, či pozitivně?

Pozitivum je, že jsem získal mnoho cenných zkušeností do života, naučil jsem se další jazyk, získal mnoho kamarádů, začal jsem hrát fotbal.

Negativum zpočátku bylo ne úplně příjemné vystupování před lidmi v cizím prostředí, kteří zpočátku, alespoň podle mého názoru, měli nepříjemné pohledy, něco si neustále šeptali a byl jsem v některých situacích kvůli své národnosti terčem posměchu.

Jakmile jsme se ale se studenty začali více poznávat a i oni viděli, že jsem normální kluk, tyto situace se stávali čím dál méně.

10. Udržujete vztahy s ostatními spolužáky i po absolvování základní školy?

Ano vztahy se spolužáky stále udržujeme, dokonce docházím do fotbalového klubu, kde hrají i moji spolužáci, takže se pravidelně vídáme i na trénincích, což je super. Jsme kamarádi.

12.7 Vyhodnocení výzkumných otázek

Nejprve byly vedeny rozhovory s učiteli, kteří mají zkušenosti s integrací cizinců. Učitelům byly pokládány konkrétní otázky tak, aby došlo ke zjištění jejich osobitého přístupu k novým žákům. Zda je jejich škola na tyto situace připravena a mají v případě potřeby k dispozici všechny odborné materiály.

Následně byly vedeny rozhovory s jednotlivými žáky. Všichni žáci již absolvovali základní školní docházku a tak můžou s odstupem času zhodnotit a popsat své zkušenosti s jejich integrací a začleněním do kolektivu.

• Jak vnímají studenti (cizinci) svou integraci po absolvování české základní školy?

Z odpovědí v rozhovorech je patrné, že předpoklad, který jsem si v rámci této výzkumné otázky stanovila, se potvrdil. Aktuální situace ve školách se zlepšila. Učitelé jsou vůči novým studentům empatičtí a ve většině případů vyvíjí snahu nad rámec svých školních povinností tak, aby novému studentovi co možná nejvíce ulehčili jeho složitou a komplikovanou situaci.

- **Jak třídní kolektiv přijal nově příchozí žáky a studenty?**

Z rozhovorů vyplývá, že integrace nových žáků ve všech zmíněných případech probíhala bez větších komplikací. Někteří žáci se zpočátku setkávali s různými narážky, nebo byli terčem posměchu, ale nikdy nedocházelo k přímému slovnímu napadání, nebo snad ještě horším situacím, např. šikaně. Čím více uměli studenti česky, tím více se byli schopni zapojovat do kolektivu a narážky, nebo posměch odezníval. Oproti mému předpokladu musím konstatovat, že kolektiv nebyl rozdělený na jednotlivé skupiny, ale téměř všichni žáci se novému studentovi snažili pomoci.

- **Jaký postup a postoj má učitel k novému studentovi (cizinci), který se snaží začlenit do kolektivu třídy?**

Učitelé, se kterými jsem měla možnost vést své rozhovory potvrdili můj předpoklad, tzn. všichni měli vůči novým studentům profesionální přístup. Všichni před nástupem nového studenta svoji třídu seznámili se situací, která nastane, studenta rádně představili a byli mu oporou i nad rámec svých běžných povinností.

Po zodpovězení těchto dílčích výzkumných otázek se dostáváme k hlavní otázce této bakalářské práce, která zní:

„Jakým způsobem probíhá v dnešní době integrace cizinců do českých základních škol?“.

Po absolvování tří rozhovorů s učiteli a tří rozhovorů se studenty (cizinci) a po vyhodnocení dílčích výzkumných otázek můžeme uvést, že integrace cizinců do českých základních škol probíhá velice profesionálně. Mezi třídním kolektivem nedochází k výraznému napadání nových studentů a atmosféra mezi nimi je spíše přátelského charakteru. Většina žáků se snaží být nápomocná. Školy jsou vybavené potřebnými materiály, které by pedagogové mohli při řešení těchto situací potřebovat.

13. DISKUZE

Výzkumné šetření bylo provedeno formou rozhovorů vlastní konstrukce. Tyto rozhovory byly provedeny v prostorách škol, které jsem navštívila po emailové domluvě. Po osobní domluvě byly rozhovory nahrány na mobilní telefon a následně přepsány do praktické části této práce. Hlavním cílem této práce bylo zjistit, jak se v současné době dokáží děti cizinců integrovat. Zda jsou školy vybaveny dostatečnými materiály o integraci. Dále pak jaký mají k těmto žákům pedagogové přístup a dle jakým metodik postupují.

Ověřila jsem si, že je velmi podstatné, jaký je samotný přístup školy potažmo pedagogů. Důležitá je i podpora ministerských orgánů. Pokud jsme schopni dětem cizincům umožnit vhodné podmínky pro začlenění, udělají vše, co je v jejich silách, abychom docílili požadovaného výsledku.

Během své bakalářské práce jsem se setkala se třemi učiteli a třemi studenty. Z rozhovorů k mému milému překvapení vyplývá, že dotazovaní studenti i učitelé nemají žádné negativní zkušenosti většího rozsahu. Nedochozí k slovnímu, nebo jinému napadání cizinců a jejich integrace probíhá bez větších komplikací. Studenti jsou empatictí, přátelští snaží se svým novým spolužákům pomoci.

Dle celkového shrnutí výsledků a zdrojů z dostupné literatury lze říci, že integrační procesy v současnosti spadají běžně do našich životů. Školy a učitelé se snaží čím dál více v tomto oboru vzdělávat a nacházet způsoby, jak dětem cizího původu tento nelehký proces, kterým si prochází, usnadnit.

Výsledky šetření poukazují na to, že učitele mají kladný přístup k začleňování žáků cizinců.

ZÁVĚR

Tato práce se zabývala integrací dětí různých národností v prostředí základní školy. Především jsem se zaměřila na postupy začleňování žáků cizinců. Má práce je rozdělena do třinácti kapitol, z nichž je jedenáct věnováno části teoretické a dvě části jsou praktické.

Prvních jedenáct kapitol je zaměřeno na vymezení pojmů jako je integrace, inkluze a migrace. Zmiňuje se i o dostupných údajích na území ČR. Dále pak otvírá kapitoly jako je samotné začlenění dětí či jazykové problémy při integraci. Teoretická část se uzavírá mou vlastní zkušeností.

V posledních dvou kapitolách jsou představeny výsledky výzkumného šetření, které byly provedeny formou kvalitativního výzkumu. Rozhovory byly uskutečněny se šesti lidmi z nichž – tři byli učitele vyučující žáky na základních školách a tři bývalí studenti (cizinci). Rozhovory proběhly formou osobního setkání v rámci návštěvy jednotlivých škol.

SEZNAM TIŠTĚNÉ LITERATURY

ALLPORT, Gordon Willard. *O povaze předsudků*. Přeložil Eduard GEISSLER. Praha: Prostor, 2004. Obzor (Prostor).

ANDERLIK, Lore. *Cesta k inkluzi: úvahy z praxe a pro praxi*. Praha: Triton, 2014.

BARŠA, Pavel. *Politická teorie multikulturalismu*. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. Politologická řada.

Berne, P. H., & Savary, L. M. (2003). *Jak nevychovat dítě s pocitem méněcennosti* (Vyd. 2, přeložil Zdeňka DOSTÁLOVÁ). Portál.

BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ, ed. *Etnické komunity v české společnosti*. Praha: Ermat, 2006.

BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ. *Kdo jsem a kam patřím?: identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky*. Praha: Sofis, 2005.

CÍLKOVÁ, Eva a Petra BOREŠOVÁ. *Náměty pro multikulturní výchovu: poznáváme jiné národy*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2011.

ČECHOVÁ, Marie a Ludmila ZIMOVÁ. *Začleňování žáků jinojazyčného původu do výuky češtiny. Český jazyk a literatura*. Praha: Fraus, 1950.

ČECHOVÁ, Marie a Ludmila ZIMOVÁ. *Metodický list k vyučování českému jazyku pro učitele žáků - imigrantů. Český jazyk a literatura*. 2002-2003, č. 4, s. 179-184.

GJUROVÁ, Naděžda. *Čeština jako cizí jazyk pro začínající školáky: metodika pro učitele*. Praha: Portál, 2011.

HÁJKOVÁ, Vanda a Iva STRNADOVÁ. *Inkluzivní vzdělávání: [teorie a praxe]*. Praha: Grada, 2010. Pedagogika (Grada).

Jarkovská, L. (2015). *Etnická rozmanitost ve škole: stejnost v různosti*. Portál.

KOSTELECKÁ, Yvona. *Žáci-cizinci v základních školách: fakta, analýzy, diagnostika*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013.

LECHTA, Viktor, ed. *Základy inkluzivní pedagogiky: dítě s postižením, narušením a ohrožením ve škole*. Praha: Portál, 2010.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003.

NOVÁK, Tomáš. *O předsudcích*. Brno: Doplněk, 2002.

Nečitelní cizinci: Hard to make out foreigners : jak se (ne)píše o cizincích v českém tisku. Praha: Multikulturní centrum, 2003.

PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]*. Praha: Portál, 2004. Psychologie (Portál).

Šišková, T. (1998). *Výchova k toleranci a proti rasismu: sborník*. Portál.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana, ed. *Menšiny a migranti v České republice: [my a oni v multikulturní společnosti 21. století]*. Praha: Portál, 2001.

Šišková, T. (Ed.). (2008). *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]* (Vyd. 2., aktualiz.). Portál.

ŠTĚPAŘOVÁ, Ema a Lenka GULOVÁ, ed. *Multikulturní výchova v teorii a praxi*. Brno: Katedra sociální pedagogiky Pedagogické fakulty MU, 2004.

UZLOVÁ, Iva. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním: praktický průvodce pro osobní a pedagogické asistenty*. Praha: Portál, 2010.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Praha: Karolinum, 2005.

VALENTA, Josef. *Učíme (se) komunikovat: metodika komunikace v rámci osobnostní a sociální výchovy*. Kladno: AISIS, 2005. Dokážu to?.

SEZNAM ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ

Votavová, R. (2013). *Rozdílný význam pojmů integrace a inkluze*.

<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/SSC/17243/ROZDILNY-VYZNAM-POJMU-INTEGRACE-A-INKLUZE.html>

Slowík, J. (2012). *Speciální pedagogika: Integrace a inkluze*

<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/S/16169/specialni-pedagogika-integrace-a-inkluze.html>

Burda, J. (2022). *České děti integrací ukrajinských uprchlíků do škol určitě netrpí*.

Spíš naopak, uvažuje ministr školství Gazdík <https://plus.rozhlas.cz/ceske-deti-integraci-ukrajinskych-uprchliku-do-skol-urcite-netrpi-spis-naopak-8752726>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (2022). *Obyvatelstvo*.

https://www.czso.cz/csu/czso/obyvateľstvo_lide

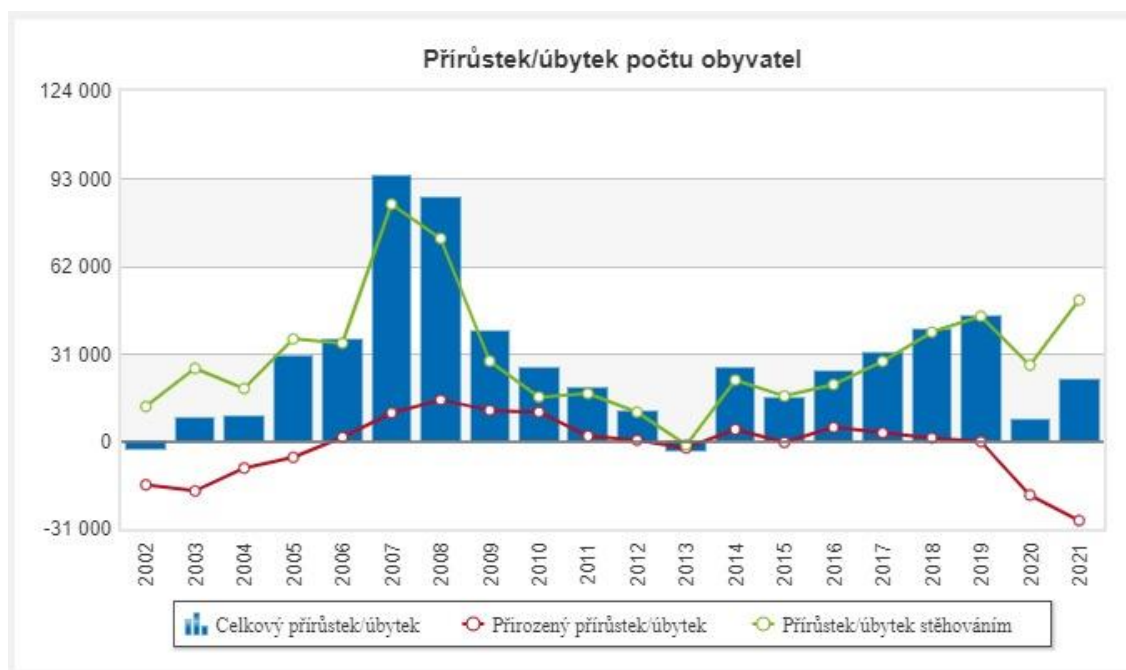
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. (2022) *Rejstřík škol a školských zařízení*. <https://rejstriky.msmt.cz/rejskol/>

Hamplová, M. (2022). *JAZYKOVÁ PŘÍPRAVA (DLE §20 ŠZ)*.

<https://inkluzivniskola.cz/jazykova-priprava-dle-paragrafu-20>

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Příloha č. 2 – Otázky pro rozhovor s učiteli

1. Kolik dětí odlišných etnických skupin navštěvuje 2. stupeň Vaší školy?
2. Jaké byly první Vaše pocity z přijetí nového žáka do Vaší třídy/školy? Převažovaly obavy, či pocity pohody?
3. Mel/a jste zkušenosti s integrováním dětí cizinců již dříve nebo to byla Vaše první zkušenost?
4. Setkal/a jste se situací, že do Vaší školy nastoupil žák, který, neuměl (nebo téměř neuměl vůbec česky? Pokud ano, jak jste situaci řešili?
5. Získal/a jste ze strany vedení výukové materiály (odborná literatura, dokumenty) pro integraci ve vaší třídě?
6. Jak žáci přijali nového žáka do kolektivu?
7. Jakým způsobem jste žákům vysvětloval/a příchod nového žáka?
8. Shledáváte něco, co Vás kladně překvapilo?
9. Na jaké problémy jste narazili při integraci žáka jiné národnosti?
10. Jak pomáhá učitel dítěti integraci zvládnout?

Příloha č. 3 – Otázky pro rozhovor s žáky

1. Kolik Vám bylo, když jste nastoupil/a do nové základní školy?
2. Z jaké země jste se do České republiky přistěhoval/a, přistěhoval/a jste se sám/sama, nebo s rodiči?
3. Měl/a jste strach, obavy z přijetí do kolektivu mezi nové žáky?
4. Za jak dlouho jste byl/a schopný/a ovládat základy českého jazyka?
5. Byli Vám rodiče při výuce nápomocni nebo jste byl/a odkázaný/a sám/sama na sebe?
6. Jak dlouho cca trvala Vaše adaptace na české podmínky?
7. Myslíte si, že jste se přizpůsobil/a za krátkou dobu?
8. Jak je podle Vás náročná výuka českého jazyka? (od 1 do 10, 10 – nejtěžší)
9. Co shledáváte na této zkušenosti ať už negativně, či pozitivně?
10. Udržujete vztahy s ostatními spolužáky i po absolvování základní školy?